

رابطه استفاده آسیب‌زای مادران از شبکه‌های اجتماعی مجازی با مشکلات رفتاری کودکان

محیا یاری‌گرروش*

دکتری روانشناسی، دانشگاه الزهرا

فریده عامری

استادیار گروه روانشناسی دانشگاه الزهرا

اعظم فرح بیجاری

استادیار گروه روانشناسی دانشگاه الزهرا

غلامرضا دهشیری

دانشیار گروه روانشناسی دانشگاه الزهرا

چکیده

امروزه شبکه‌های اجتماعی مجازی تسهیلات فراوانی از جمله توسعه روابط اجتماعی را فراهم نموده‌اند، رغم امکانات و مزایایی که فراهم کرده‌اند آسیب‌هایی از جمله اعتیاد به استفاده از آن‌ها این شبکه‌ها علی‌رغم این نیز با خود به همراه داشته‌اند. در پژوهش حاضر به بررسی رابطه استفاده آسیب‌زای مادران از این شبکه‌ها با رضایت زناشویی‌شان، رابطه آنان با فرزندان و مشکلات رفتاری فرزندانشان پرداخته شد؛ به همین منظور ۳۲۳ نفر از مادرانی که دارای فرزندان پیش دبستانی بودند با نمونه‌گیری دردسترس برگزیده شدند و به سؤالات ابزارهای پژوهش شامل پرسشنامه‌ی استفاده‌ی آسیب‌زا از شبکه‌های اجتماعی مجازی و پرسشنامه مشکلات و توانایی‌های کودکان؛ مقیاس سنجش رابطه و مقیاس رابطه

*نویسنده مسئول mahyayarigar@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۲/۱۰

تاریخ ارسال: ۱۳۹۷/۱/۱۶

DOI: 10.22051/JWSPS.2019.19849.1698

والد- کودک پاسخ دادند؛ روش پژوهش نیز از نوع همبستگی است. نتایج نشان داد ارتباط استفاده آسیب‌زا از شبکه‌ها با رضایت زناشویی منفی و معنادار است، میان استفاده آسیب‌زا با رابطه مادر-کودک نیز ارتباط منفی و معنادار برقرار است، رضایت زناشویی با رابطه مادر-کودک ارتباط مستقیم و معنادار داشته و رابطه مادر-کودک با مشکلات رفتاری کودکان ارتباط منفی و معنادار دارد. بین استفاده آسیب‌زا از شبکه‌ها و مشکلات رفتاری کودکان ارتباط معنادار یافت نشد، همچنین میان رضایت زناشویی و مشکلات رفتاری نیز ارتباط معناداری وجود نداشت اما براساس نتایج، استفاده آسیب‌زا از طریق تأثیر بر رضایت زناشویی و رابطه مادر-کودک بر مشکلات رفتاری کودکان اثر غیر مستقیم دارد. با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش می‌توان گفت استفاده آسیب‌زا از شبکه‌ها سبب کاهش رضایت زناشویی می‌گردد که این مسئله موجب کاهش کیفیت رابطه مادر-کودک و در پی آن بروز مشکلات رفتاری در کودکان می‌شود.

واژگان کلیدی

مادران، استفاده آسیب‌زا، شبکه‌های اجتماعی، رضایت زناشویی، مشکلات رفتاری

مقدمه

سایت‌های شبکه‌های اجتماعی^۱ (شبکه‌های اجتماعی مجازی) مانند شبکه‌هایی چون تلگرام^۲، اینستاگرام^۳، فیس‌بوک^۴ و... امروزه مورد استفاده بسیاری از افراد دنیا بوده و به‌طور چشمگیری گسترش یافته‌اند (تانگ و کوه، ۵، ۲۰۱۷)، علی‌رغم خدماتی که این شبکه‌ها در زمینه اطلاع‌رسانی و تسهیلات ارتباطی فراهم نموده‌اند آسیب‌هایی نیز با خود به همراه داشته‌اند (الجوما، القوداه، آل‌بورسان، بخیت، ابدالجبار^۵، ۲۰۱۶؛ بورک^۶، ۲۰۱۲)، از جمله‌ی این آسیب‌ها می‌توان به تسهیل ارتباط با جنس مخالف، نقض حریم شخصی (پارکز^۸، ۲۰۱۱)،

1. Social network sites
2. Telegram
3. Instagram
4. Facebook
5. Tang & Koh
6. Aljomaa, Alqudah , Albursan , Bakhiet , & Abduljabbar
7. Burke
8. Parks

اشاعه فحشا و بی‌بند و باری، هرزه‌نگاری، تهدید بنیان خانواده (کمال‌جو، نریمانی، عطادخت و ابوالقاسمی، ۱۳۹۵)، آسیب روانی (زندوانیان و زین العابدینی، ۱۳۹۵) اشاره کرد. یکی از برجسته‌ترین این آسیب‌ها مسئله اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی مجازی است که به استفاده بیش از حد و بیمارگون از فیسبوک، توئیتر^۱، تلگرام، وایبر^۲، لاین^۳ و دیگر شبکه‌های اجتماعی مجازی همراه با احساس اجبار در استفاده از آن‌ها اشاره دارد، به‌گونه‌ای که باعث ایجاد مشکلات بین فردی و مداخله در امور و انجام وظایف خانوادگی، شغلی و تحصیلی، ایجاد اختلالات رفتاری و شخصیتی، وابستگی به شبکه‌ها و غفلت از دیگر جنبه‌های زندگی می‌گردد و دارای چنین علائمی است: اشتغال خاطر زیاد به شبکه‌های اجتماعی مجازی (برجستگی^۴)، استفاده از شبکه‌ها برای کاهش احساسات منفی (تغییر خلق^۵)، استفاده بیشتر از شبکه‌ها به مرور برای کسب لذت از آن (تحمل^۶)، بروز پریشانی در صورت منع استفاده از شبکه‌ها (نشانه‌های انزوا^۷)، بروز تعارض‌های بین فردی و درونی در فرد به خاطر استفاده از شبکه‌ها (تعارض^۸)، بازگشت^۹ شامل عقب‌گرد مکرر به الگوهای پیشین رفتار مزبور بعد از ترک، تلاش برای کنترل استفاده و عدم موفقیت در آن (گریفت^{۱۰}، ۲۰۱۳). استفاده از این شبکه‌ها باعث کاهش ارتباط میان اعضای خانواده (خسروی و علیزاده صحرائی، ۱۳۹۰؛ سواری، ۱۳۹۲) غفلت زن و شوهر از یکدیگر (روبرتز و دیوید^{۱۱}، ۲۰۱۶) بروز اختلافات میان زوجین (فاکس، اوسبورن و واربر^{۱۲}، ۲۰۱۴) افزایش روابط فرارناشویی

- 1 .Twitter
- 2 .Viber
- 3 .Line
- 4 .Saliency
- 5 .Mood modification
- 6 .tolerance
- 7 .withdrawal symptoms
- 8 .Conflict
- 9 .Relapse
- 10.Griffit
- 11.Roberts & David
- 12.Fox, Osborn & Warber

میلر و دیبل^۱؛ ۲۰۱۴؛ ریدگویی، و کلایتون^۲، ۲۰۱۶؛ کراونز، لکی و وایتینگ^۳، ۲۰۱۳؛ کمال‌جو و همکاران، (۱۳۹۵) افزایش طلاق (کلایتون، ناگورنی و اسمیت^۴، ۲۰۱۳؛ ولنزوئلا، هالپرن و کاتز^۵، ۲۰۱۴) و کاهش رضایت زناشویی (روبرتز و دیوید، ۲۰۱۶؛ نورتروپ و اسمیت، ۲۰۱۶؛ کلایتون و همکاران، ۲۰۱۳؛ ولنزوئلا و همکاران، ۲۰۱۴) می‌گردد. رضایت زناشویی به معنای تجربه ذهنی شادکامی و خرسندی شخصی در روابط زناشویی و احساس خوب از ازدواج و مطلوبیت آن است بومیستر^۶، (۲۰۰۷ به نقل از دهشیری و موسوی، ۱۳۹۵)؛ رضایت زناشویی یک تجربه فردی در ازدواج است که افراد آن را با توجه به میزان مسرت و خوشی در زندگی زناشویی ارزیابی می‌کنند رضایت زناشویی به میزان رضایت بین زوجها اشاره می‌کند، که این امر به معنای میزان رضایتی است که زوجین در روابط خود آن را احساس می‌کنند (زارع و صفیاری جعفرآباد، ۱۳۹۴) باید توجه داشت که ارتباط استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و رضایت زناشویی دوطرفه است؛ یعنی، رضایت زناشویی پایین سبب می‌شود فرد به استفاده آسیب‌زا از شبکه‌ها روی بیاورد و همچنین استفاده بی‌رویه از شبکه‌ها باعث کاهش رضایت زناشویی می‌گردد (مک دانیل، دروین و کراونز^۷؛ ۲۰۱۷). براساس فرضیه سرایت^۸ (انگفر^۹، ۱۹۸۸) مشکلات حوزه زناشویی می‌تواند به حوزه فرزندپروری منتقل شود و رابطه مادر- کودک یعنی سبک والدگری مادر را که در جریان ارتباطات متقابل میان مادر- کودک بروز می‌کند (به نقل از خانجانی، پیمان‌نیا و هاشمی، ۱۳۹۵) تحت تأثیر قرار دهد (حقیقی و خلیل زاده، ۱۳۹۰). کیفیت پایین رابطه میان مادر و کودک در برخی موارد می‌تواند منجر به ایجاد

1. Druin , Miller, & Dibble
2. Clayton
2. Cravens, Lecki & Whiting
3. Nagurney & Smith
4. Valenzuela, Halpern & Kats
5. Baumeister
6. Mc Daniel, Drouin & Cravens
7. Spillover hypothesis
8. Engfer

مشکلات رفتاری در کودکان شود (شکوهی یکتا، پرند و اکبری زردخانه، ۱۳۹۳). مشکلات رفتاری کودکان به دو دسته تقسیم می‌شود: مشکلات بیرونی سازی^۱ از قبیل برون‌ریزی، ستیزه-ستیزه‌جویی و نافرمانی و رفتارهای قانون‌شکنانه و پرخاشگرانه و مشکلات درونی‌سازی^۲ شامل گوشه‌گیری، افسردگی، اضطراب و شکایات جسمانی (کوآی و پترسون^۳، ۱۹۸۷). براساس پژوهش‌ها رابطه والد-کودک در ارتباط رضایت زناشویی و مشکلات رفتاری کودکان نقش میانجی دارد (راتکلیف، نورتون و دورتسچی^۴، ۲۰۱۶؛ قره باغی، ۱۳۸۹) به‌طور کلی می‌توان گفت اعتیاد به شبکه‌ها باعث ایجاد مشکلاتی در زندگی می‌گردد (یانگ و دآبرو^۵، ۲۰۱۰) فرد مبتلا به این نوع اعتیاد هر چه بیشتر در استفاده‌ی آسیب‌زا از شبکه‌ها درگیر شود به همان میزان از فعالیت‌های خانوادگی فاصله می‌گیرد و بر سیستم خانواده اثر منفی می‌گذارد (نیرومند و ذهابی، ۱۳۹۴)، در کل زنان نسبت به مردان استفاده بیشتری از شبکه‌ها دارند و زمان بیشتری را صرف استفاده از آن‌ها می‌کنند (تانگ و کوه، ۲۰۱۷)، در پژوهش پیرجلیلی، مهدوی و ازکیا (۱۳۹۶) که به‌شیوه کیفی نظریه برخاسته از زمینه^۶ به این مسئله اشاره شده‌است شده‌است که استفاده والدین از شبکه‌های مجازی و اختلافات ناشی از آن بین ایشان سبب ایجاد جو ناآرام و پرتنش در خانواده می‌گردد که این محیط خانوادگی باعث ایجاد مشکلات عاطفی و رفتاری در فرزندان می‌شود، همچنین اشتغال بیش از حد والدین به استفاده از شبکه‌ها سبب می‌گردد فرصت و وقت کافی برای رسیدگی به فرزندان خود، توجه به آن‌ها و انجام فعالیت مشترک با آن‌ها را نداشته باشند. چنانچه می‌بینیم استفاده از شبکه‌ها و اعتیاد به آن‌ها برای بنیان خانواده آسیب‌هایی به همراه دارد، ایجاد تعارضات میان زوجین یکی از این آسیب‌ها است که بر رابطه‌ی میان زوجین اثر می‌گذارد و به کل خانواده اشاعه یافته و باقی روابط در

1. Externalizing
2. Internalizing
3. Quay & Peterson
4. Ratcliffe, Norton & Durtschi
5. Yang & De Abreu
6. Grounded theory

خانواده از جمله رابطه میان مادر و کودک را که اساسی‌ترین رابطه برای کودک است، تحت تأثیر قرار می‌دهد. نارضایتی و اختلافات زناشویی بر شیوه فرزندپروری مادر اثر منفی می‌گذارد و سبب می‌گردد کیفیت ارتباط مادر و فرزند مخدوش شود که این ارتباط مخدوش میان مادر و کودک در نهایت به بروز مشکلات عاطفی و رفتاری در کودکان منجر می‌گردد (پیرجلیلی وهمکاران، ۱۳۹۶) با توجه به اینکه تاکنون پژوهشی نقش واسطه‌ای رضایت زناشویی و رابطه مادر و کودک را در ارتباط استفاده‌ی آسیب‌زا از شبکه‌ها در مادران با مشکلات رفتاری کودکان آن هم در قالب یک مدل مورد بررسی قرار نداده‌است پس ضرورت بررسی این مسئله روشن می‌گردد. در پژوهش حاضر در صدد پاسخ‌گویی به این سؤال هستیم که استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی چه تأثیراتی بر روابط زوجین و روابط میان مادر و فرزند و مشکلات رفتاری کودکان دارد. فرضیه پژوهش چنین است: استفاده‌ی آسیب‌زای مادران از شبکه‌ها هم به‌طور مستقیم و هم به‌طور غیرمستقیم از طریق متغیرهای رضایت زناشویی و رابطه مادر-کودک بر مشکلات رفتاری کودکان اثر دارد.

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر از نوع همبستگی و جامعه آماری عبارت است از کلیه مادران کودکان ۳ تا ۷ ساله شهر تهران. نمونه از نوع در دسترس و شامل ۳۲۳ نفر از مادرانی است که دارای ملاک‌های ورود به پژوهش بودند. ملاک ورود به پژوهش نیز شامل این موارد بود: استفاده از شبکه‌های مجازی حداقل یک بار در روز و متأهل بودن مادر. نمونه مورد نظر از مکان‌های عمومی مانند پارک‌ها، سراهای محله، فرهنگسراها و... برگزیده شد. برای تحلیل داده‌ها از نرم افزارهای 'spss' و Amos و همچنین ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون خطی ساده و مدل معادلات ساختاری استفاده شده‌است.

ابزار پژوهش

۱. پرسشنامه استفاده آسیب‌زا از شبکه‌های اجتماعی مجازی

این پرسشنامه محقق ساخته بوده و محقق براساس ادبیات پژوهشی در این زمینه ساخته است. این پرسشنامه یک ابزار خودگزارش‌دهی استفاده از فضای مجازی است و استفاده آسیب‌زا از شبکه‌های اجتماعی مجازی را در مادران می‌سنجد، در مرحله مقدماتی پرسشنامه با ۳۳ سؤال روی نمونه ۶۴ نفری از مادران اجرا شد؛ در این مرحله آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۳ بود؛ سپس با حذف ۲ سؤال از پرسشنامه که همبستگی کمی با نمره کل داشتند پرسشنامه در نهایت با مجموع ۳۱ سؤال روی نمونه اصلی اجرا شد. ضریب آلفای کرونباخ جهت بررسی پایایی این پرسشنامه در این مرحله برابر با ۰/۹۲ به دست آمد؛ همچنین با استفاده از روش چرخش اوبلیمین در مرحله نهایی تعداد دو عامل با نام‌های عامل "وابستگی به فضای مجازی" و عامل "رفتار پرخطر در فضای مجازی" برای این پرسشنامه به دست آمد که در مجموع ۴۰/۲ درصد از واریانس را تبیین می‌کرد. ضریب آلفای کرونباخ جهت بررسی پایایی زیر مقیاس‌ها برای زیرمقیاس وابستگی به فضای مجازی برابر با ۰/۹۰ و برای زیر مقیاس رفتار پرخطر در فضای مجازی ۰/۷۶ به دست آمد. با توجه به اینکه ضریب آلفای به دست آمده برای زیر مقیاس‌ها بیش از ۰/۷ است؛ بنابراین، هر دو زیر مقیاس از پایایی مناسبی برخوردار هستند. هر سؤال در این پرسشنامه دارای ۵ گزینه است که این گزینه‌ها در یک طیف لیکرتی از "به هیچ وجه" = ۱ تا "خیلی زیاد" = ۵، قرار می‌گیرند.

۲. مقیاس سنجش رابطه^۱ (RAS)

این مقیاس را هندریک (۱۹۸۸) به منظور ارزیابی میزان رضایت کلی افراد از رابطه صمیمی و نزدیک ساخته است و شامل هفت سؤال با طیف پاسخگویی لیکرت پنج درجه‌ای (رضایت کم تا رضایت بالا) است. در مطالعه واگن و متیاستیک بایر (۱۹۹۹) پایایی این مقیاس ۰/۹۱

1. Relationship Assessment Scale

به‌دست آمد، در بررسی خصوصیات روانسنجی نسخه فارسی این مقیاس نیز ضریب آلفای کرونباخ آن در میان مردان برابر ۰/۸۷ و در میان زنان برابر ۰/۸۹ بود (دهشیری و موسوی، ۱۳۸۹).

۳. مقیاس رابطه والد-کودک^۱

این مقیاس را پیانتا^۲ برای اولین بار در سال ۱۹۹۲ ساخته است و دارای دو فرم بلند ۳۳ سؤالی و فرم کوتاه ۱۵ سؤالی (۷ عبارت مثبت و ۸ عبارت منفی است) که ادراک والدین را در مورد رابطه خود با کودک می‌سنجد. فرم کوتاه این مقیاس شامل حوزه‌های نزدیکی و تعارض است و برای کودکان سن^۳ تا ۱۲ سال استفاده می‌شود. این مقیاس دارای طیف لیکرتی ۵ درجه‌ای از ۵ = "قطعاً صدق می‌کند" تا ۱ = "قطعاً صدق نمی‌کند" است. رابطه مثبت کلی که همان نمره کل است از مجموع نمرات حوزه نزدیکی و معکوس نمرات حوزه تعارض به‌دست می‌آید. پایایی این مقیاس برای نمونه ۷۱۴ نفری از کودکان ۴/۵ - ۵/۵ ساله برای زیر مقیاس تعارض ۰/۸۳ و برای زیر مقیاس نزدیکی ۰/۷۲ به‌دست آمد (پیانتا، ۱۹۹۲). در پژوهش حاضر از فرم کوتاه ۱۵ سؤالی این مقیاس استفاده گردید.

۴. پرسشنامه توانایی‌ها و مشکلات کودکان (SDQ)^۳

این پرسشنامه را گودمن (۱۹۹۷) برای سنجش و غربالگری اختلالات روانپزشکی کودکان در جامعه کودکان ۴ تا ۱۶ ساله انگلیسی طراحی کرد که شامل نسخه مخصوص والدین، نسخه مخصوص آموزگاران و نسخه خودگزارش است. فرم‌های والدین و آموزگاران این مقیاس برای کودکان و نوجوانان ۳ تا ۱۶ ساله به کار می‌رود. در پژوهش حاضر از نسخه مخصوص والدین استفاده شده‌است. این پرسشنامه شامل ۵ زیرمقیاس است که عبارت‌اند از: مشکلات

1. Child-Parent Relationship Scale

2. Pianta

3 Strengths and Difficulties Questionnaire

سلوکی، نشانه‌های عاطفی، بیش‌فعالی-کمبود توجه، مشکلات با همسالان و رفتار نوع دوستی. هر زیرمقیاس ۵ ماده دارد که بر اساس دامنه سه درجه‌ای طیف لیکرتی شامل: درست نیست (۰)، کمی درست است (۱) و حتماً درست است (۲) پاسخ داده و نمره‌گذاری می‌شوند. پرسشنامه توانایی‌ها و مشکلات کودکان در مجموع ۲۵ سؤال دارد. لازم به ذکر است که نمره کامل مشکلات کودکان از مجموع نمرات ۴ مقیاس مشکلات سلوکی، نشانه‌های عاطفی، بیش‌فعالی-کمبود توجه و مشکلات با همسالان به جز نمره مقیاس رفتار نوع دوستی به دست می‌آید. ضریب آلفای کرونباخ جهت بررسی پایایی برای زیرمقیاس بیش‌فعالی ۰/۷۱، نشانه‌های عاطفی ۰/۶۲، مشکلات سلوکی ۰/۵۶، مشکلات با همسالان ۰/۳۰ و رفتار نوع دوستی، ۰/۶۴ حاصل شد. ضریب آلفای کرونباخ مجموع مقیاس‌های نشانه‌های آسیب‌شناختی کودک که از داده‌های مادران به دست آمد نیز برابر ۰/۷۷ بود (قره باغی و وفایی، ۱۳۸۸).

یافته‌های پژوهش

در این بخش از پژوهش به ارائه یافته‌های توصیفی و استنباطی پرداخته می‌شود. در پژوهش حاضر دامنه سنی مادران بین ۲۵ تا ۴۵ سال با میانگین ۳۴/۶ و انحراف معیار ۴/۶ بود. در جدول شماره ۱ دیگر اطلاعات جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان پژوهش ارائه می‌شود.

جدول شماره ۱: شاخص‌های توصیفی شرکت‌کنندگان

متغیر	فراوانی	درصد	متغیر	فراوانی	درصد
تحصیلات			شغل		
دیپلم و پایین‌تر	۱۹	۵.۹	خانه‌دار	۱۹۹	۶۱.۶
کاردانی	۸۵	۲۶.۳	شاغل	۱۱۴	۳۵.۳
کارشناسی	۱۴۱	۴۳.۷	تعداد فرزندان		
کارشناسی‌ارشد	۵۷	۱۷.۶	یک فرزند	۱۸۹	۵۳.۳
دکتری	۱۵	۴.۶	دو فرزند	۱۲۱	۳۷.۵
			سه فرزند	۴	۱.۲

جدول شماره ۱، نشان‌دهنده شاخص‌های توصیفی شرکت‌کنندگان پژوهش شامل تحصیلات، شغل مادران و تعداد فرزندان آنها است. نتایج حاصل از همبستگی نشانگرها و میانگین و انحراف استاندارد مربوط به هر یک از آنها در جدول شماره ۱ ارائه شده است، سپس جهت بررسی فرضیه اصلی و اثرات مستقیم و غیرمستقیم میان متغیرهای پژوهش به ارائه مدل پیشنهادی و بررسی آن پرداخته می‌شود.

جدول شماره ۲: ماتریس همبستگی نشانگرها

مقیاس	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱. رضایت زناشویی									
۲. تعارض	*								
	۰.۱۵								
۳. نزدیکی	**	**							
	۰.۱۷	۰.۳۵							
۴. مشکلات هیجانی	**	**	**						
	۰.۱۷	-۰.۳۹	-۰.۲۱						
۵. مشکلات سلوک	**	**	**	**					
	۰.۲۱	-۰.۵۶	-۰.۳۹	۰.۳۳					
۶. بیش‌فعالی	**	**	**	**	**				
	۰.۲۱	-۰.۴۶	-۰.۱۸	۰.۳	۰.۴۴				
۷. مشکلات با همسالان	*	**	**	**	**	**			
	۰.۱۶	-۰.۲۸	-۰.۲۵	۰.۳۳	۰.۲۳	۰.۲۴			

۸.وابستگی به فضای مجازی	**	* ۰.۱۶	* ۰.۲۷	** ۰.۲۱	** ۰.۲۴	** ۰.۲۲	** ۰.۱۶	**	۱
۹.رفتار پرخطر در فضای مجازی	**	* ۰.۰۹	* ۰.۲۴	** ۰.۲۱	** ۰.۱۷	-۰.۰۹	**	**	۱
میانگین	۲۷.۸	۲۶.۸۷	۳۱.۸۸	۱.۸۵	۲.۰۶	۳.۷۶	۲.۴۲	۳۹.۹۷	۹.۱
انحراف استاندارد	۶.۵	۵.۴۸	۲.۹۱	۱.۶۲	۱.۴۹	۲.۱۸	۱.۴۳	۱۱.۰۸	۱.۶

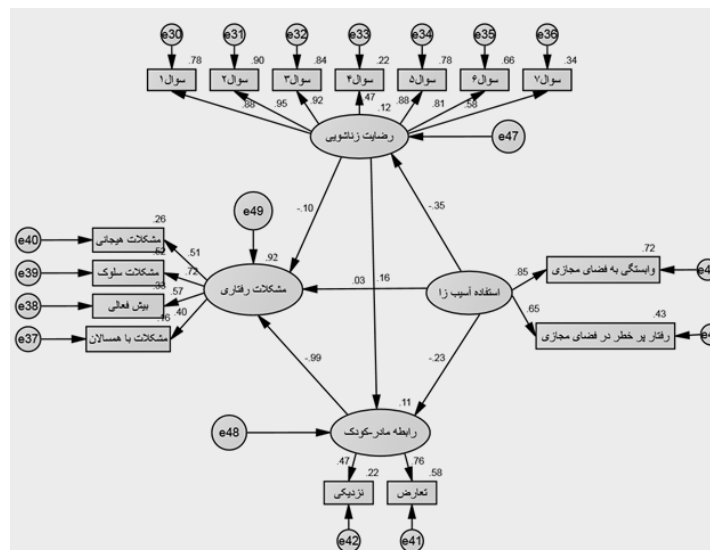
جدول شماره ۲، ماتریس همبستگی بین نشانگرهای هر متغیر پژوهش را نشان می‌دهد. چنانچه در این جدول مشاهده می‌شود، همبستگی بین تمامی نشانگرهای پژوهش (متغیرهای مشاهده شده) معنادار است ($p < 0.05$) به‌عنوان مثال رابطه بین متغیر تعارض و بیش‌فعالی ۰.۴۶- است که معکوس بودن رابطه‌ی این دو متغیر را بیان می‌کند، لازم به ذکر است که نمره نشانگر تعارض معکوس است. رابطه‌ی هیچکدام از متغیرها با یکدیگر بیشتر از ۰.۸ نیست؛ پس فرض وجود هم خطی بین متغیرها نیز رد می‌شود. بین رضایت زناشویی و زیر مقیاس‌های مشکلات رفتاری کودکان ارتباط معکوس و بین رضایت زناشویی و رابطه مادر کودک ارتباط مستقیم وجود دارد. بر اساس نتایج جدول، تنها رابطه رفتار پرخطر در شبکه‌ها با عامل تعارض از متغیر مادر- کودک و با بیش‌فعالی از مشکلات رفتاری کودکان معنادار نیست و به غیر از آن تمامی روابط نشانگرها در جدول معنادار است.

لازم به ذکر است که دامنه کجی نشانگرها (متغیرهای مشاهده شده) بین ۱/۴۶- و ۱/۷۸+ و دامنه کشیدگی آن‌ها بین ۰/۳۶- و ۲/۸۷+ است. در صورتی که مقادیر کجی بین ۳- و ۳+ و

مقادیر کشیدگی بین بازه ۱۰- و ۱۰+ باشد پیش فرض نرمال بودن متغیرها برقرار است به این ترتیب می‌توان گفت پیش فرض نرمال بودن برای همه نشانگرها برقرار است. علاوه بر پیش فرض نرمال بودن، فرض نرمال بودن چندمتغیره نیز با کمک ضریب کشیدگی چندمتغیره (ضریب ماردیا) بررسی شد. با توجه به اینکه ضریب ماردیا معادل ۳۶/۱۵۹ بود، فرض نرمال بودن چندمتغیره نیز برقرار است و بین متغیرهای پیش‌بین هم خطی وجود ندارد. بررسی داده‌های پرت نیز در دو مرحله تک‌متغیره و چندمتغیره انجام شد. در مرحله تک‌متغیره تنها یک نمره داده پرت تشخیص داده و از نتایج حذف شد، همچنین برای تشخیص داده‌های پرت از آزمون ماهالانوبیس در نرم افزار ایموس استفاده شد و متغیرهایی که در این مرحله به‌عنوان داده پرت تشخیص داده شدند نیز از نتایج کنار گذاشته شدند.

به‌منظور بررسی فرضیه اصلی که رضایت زناشویی و رابطه مادر-کودک در ارتباط استفاده آسیب‌زا از شبکه‌های اجتماعی مجازی و مشکلات رفتاری کودکان نقش واسطه‌ای دارند از تحلیل معادلات ساختاری استفاده گردید. مدل بررسی شده به همراه شاخص‌های مربوط به برازش مدل در ادامه ارائه شده است.

شکل شماره ۱: ضرایب استاندارد مدل پیشنهادی برای بررسی مدل معادلات ساختاری پیشنهادی

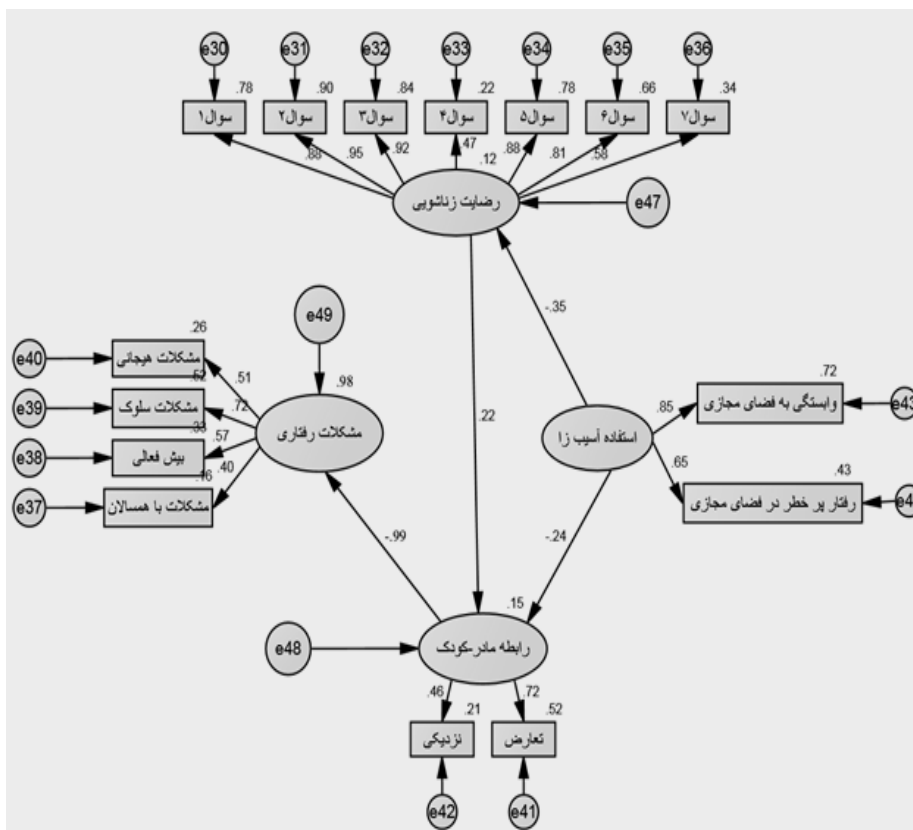

در شکل ۱ ضرایب استاندارد مدل پیشنهادی به منظور بررسی این مدل نشان داده شده است؛ در ادامه برازش مدل ساختاری مورد بررسی قرار می‌گیرد و سپس در صورت برازش مطلوب مدل ساختاری پژوهش، ضرایب استاندارد و غیر استاندارد مدل به همراه خطای استاندارد مربوط به هر یک از ضرایب و سطح معناداری آن ارائه می‌شود:

جدول شماره ۳: شاخص‌های کلی برازش مدل ساختاری پیشنهادی پژوهش

شاخص‌های کلی برازش مدل اندازه‌گیری								مطلق
مقتصد		تطبیقی						مدل
RMSEA	IFI	CFI	TLI	$\frac{\chi^2}{df}$	p	Df	χ^2	
۰.۰۶	۰.۹۶	۰.۹۶	۰.۹۵	۱.۹۱	۰.۰۰۱	۸۴	۱۶۰.۸۹	

در جدول شماره ۳، مقدار کاسکور نسبی ۱.۹۱ است که با توجه به کمتر از ۵ بودن قابل پذیرش است همچنین شاخص‌های CFI، TLI و IFI همگی بالاتر از ۰.۹ بوده و شاخص RMSEA نیز کمتر از ۰.۰۸ است. بنابراین می‌توان ادعا کرد مدل از برازش خوبی برخوردار است زیرا به‌طور کلی اگر کای اسکور و RMSEA و دو مورد از شاخص‌های گروه تطبیقی در محدوده مناسب باشند می‌توان ادعا کرد که مدل به‌طور نسبی مطلوب است و قابلیت بهینه‌سازی دارد. با توجه به مدل پیشنهادی اثر مستقیم استفاده آسیب‌زا از شبکه‌ها بر مشکلات رفتاری کودکان (B= 0/03, p=0/77) و اثر مستقیم رضایت زناشویی بر مشکلات رفتاری معنادار نیست (B=- 0/1, p=0/62). بعد از حذف مسیرهای غیرمعنادار مجدداً مدل پژوهش برازش داده شد و مورد بررسی قرار گرفت. شکل ۲ مدل اصلاح شده را با حذف مسیرهای غیر معنادار نشان می‌دهد:

شکل شماره ۲: مدل اصلاح شده بر اساس حذف مسیرهای غیر معنادار

جدول شماره ۴: شاخص‌های کلی برازش مدل اصلاح شده

شاخص‌های کلی برازش مدل اندازه‌گیری							مطلق
تطبیقی							مقتصد
RMSEA	IFI	CFI	TLI	$\frac{\chi^2}{df}$	P	Df	χ^2
۰.۰۶	۰.۹۶	۰.۹۶	۰.۹۵	۱.۸۹	۰.۰۰۱	۸۶	۱۶۲.۶۸

مدل

همان‌طور که در جدول شماره ۴ مشاهده می‌شود، شاخص‌های TLI، CFI و IFI همگی بالاتر از ۰.۹ بوده و شاخص RMSEA نیز کمتر از ۰.۰۸ است، همچنین مقدار کای اسکور نسبی با ۱.۹۸ مورد قبول است. بنابراین می‌توان ادعا کرد مدل برازش خوبی دارد. با توجه به مدل فوق اثر مستقیم میان استفاده آسیب‌زا از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر رضایت زناشویی تأیید می‌گردد ($B = -0/35$ ، $p=0/001$) استفاده آسیب‌زا از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر رابطه مادر-کودک اثر مستقیم معنادار دارد ($B=-0/24$ ، $p=0/003$) رضایت زناشویی در ارتباط استفاده آسیب‌زا از شبکه‌های اجتماعی مجازی با رابطه مادر-کودک نقش واسطه‌ای معنادار دارد ($B=-0/077$ ، $p=0/01$) همچنین اثر مستقیم رضایت زناشویی بر رابطه مادر-کودک تأیید می‌گردد ($B =0/221$ ، $p=0/02$) رابطه مادر-کودک در ارتباط استفاده آسیب‌زا از شبکه‌های اجتماعی مجازی با مشکلات رفتاری کودکان نقش واسطه‌ای معنادار دارد ($B = 0/343$ ، $p=0/02$) رابطه مادر-کودک در ارتباط رضایت زناشویی با مشکلات رفتاری کودکان دارای نقش واسطه‌ای معنادار است ($B = -$ ، $p =0/02$) اثر مستقیم رابطه مادر-کودک بر مشکلات رفتاری کودکان نیز معنادار است ($p =0/237$) در جدول شماره ۵ ضرایب مسیر هر یک از متغیرها (مستقیم، غیر مستقیم و کل) در مدل اصلاح شده ارائه شده است:

جدول شماره ۵: جدول ضرایب مسیر متغیرهای به‌کاررفته در مدل اصلاح شده

متغیرهای پیش‌بین	متغیرهای واسطه‌ای و متغیر ملاک	اثرات	ضرایب غیر استاندارد	ضرایب استاندارد	خطای استاندارد (SE)	حد بالا	حد پایین	p
استفاده از شبکه-آسیب‌زا	رضایت زناشویی	مستقیم	-۰.۰۳۸	-۰.۳۴۹	۰.۰۱	-۰.۲۰۹	-۰.۴۸۷	۰.۰۰۱
	رابطه مادر-	مستقیم	-۰.۱۰۷	-۰.۲۴۳	۰.۰۴	-۰.۰۷۸	-۰.۴۱۴	۰.۰۰۳

۰.۰۱	-۰.۰۳۸	-۰.۱۶	-۰.۰۷۷	-۰.۰۳۴	غیر مستقیم	کودک	های اجتماعی
۰.۰۰۲	-۰.۱۶۲	-۰.۴۷۲	-۰.۳۲	-۰.۱۴۱	کل	مشکلات رفتاری	مجازی
۰.۰۰۳	۰.۵۱	۰.۱۷۱	۰.۳۴۳	۰.۰۲۲	غیر مستقیم	مشکلات رفتاری	مجازی
رابطه							
۰.۰۲	۰.۳۷۶	۰.۱۰۵	۰.۳۰۴	۰.۲۲۱	۰.۸۸۷	مستقیم	رضایت زناشویی
رابطه							
۰.۰۲	-۰.۱۰۶	-۰.۴۱	-۰.۲۳۷	-۰.۱۴	غیر مستقیم	مشکلات رفتاری	رضایت زناشویی
رابطه							
۰.۰۰۳	-۰.۹۲۳	-۱.۰۷۶	۰.۰۳۲	-۰.۹۹	-۰.۱۵۸	مستقیم	مادر- کودک

جدول شماره ۵ نشان‌دهنده ضرایب استاندارد و غیراستاندارد بین متغیرها و سطح معناداری مربوط به هر یک از ضرایب است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود با توجه به سطح معناداری به‌دست آمده کلیه اثرات مستقیم و غیرمستقیم به لحاظ آماری معنادار است ($P < 0.05$).

بحث و نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر به بررسی اثرات استفاده‌ی آسیب‌زا از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر خانواده پرداخته شد و ارتباط استفاده‌ی آسیب‌زا از شبکه‌ها در مادران با مشکلات رفتاری فرزندان نشان هم به‌طور مستقیم و هم از طریق متغیرهای واسطه‌ای رضایت زناشویی و رابطه مادر-کودک بررسی شد. چنانچه نتایج نشان داد استفاده آسیب‌زا از شبکه‌ها بر رضایت زناشویی اثر مستقیم دارد که با نتایج پژوهش‌های روبرتز و دیوید (۲۰۱۶)؛ نورتروپ و اسمیت (۲۰۱۶)؛ کلایتون و همکاران (۲۰۱۳) و ولنزوئلا و همکاران (۲۰۱۴) هماهنگ است. براساس این یافته استفاده

آسیب‌زای بیشتر مادران از شبکه‌ها مانند وابستگی افراطی به شبکه‌ها (یوسف‌وند و همکاران، ۱۳۹۵)، چک کردن مداوم آن‌ها (مهدی‌زاده و اتابک، ۱۳۹۵) و انجام رفتارهای پر خطر در آن مانند افشای اطلاعات خصوصی (بلاچنیو، پرزپیورکا، بروچ و بالاکیرا؛ ۲۰۱۶؛ پارکز، ۲۰۱۱؛ مهدی‌زاده و اتابک، ۱۳۹۵؛ همتی، حاجیلری و اصلانی، ۱۳۹۵)، پنهان‌کاری فعالیت‌های مجازی و مسائل مربوط به آن از همسر (مک دانیل و همکاران، ۲۰۱۷)، ارائه اطلاعات دروغین به دلیل ویژگی گمنامی در فضای مجازی (افشاری، میرزایی، کنگاوری و افشاری، ۱۳۹۴؛ بیدی و کارشکی، ۱۳۹۴)، ارتباط با جنس مخالف (یوسف‌وند و همکاران، ۱۳۹۵) و عدم توجه به حریم شخصی (پارکز، ۲۰۱۱؛ همتی و همکاران، ۱۳۹۵) و خود افشایی (توسلی و جلالوند، ۱۳۹۴) در شبکه‌ها با رضایت زناشویی پایین‌تر میان مادران همراه است و از طرفی رضایت زناشویی کمتر آنان را به استفاده‌ی آسیب‌زای بیشتر سوق می‌دهد که این یافته با پژوهش مک دانیل و همکاران (۲۰۱۷) مبنی بر ارتباط دوطرفه‌ی استفاده از شبکه‌ها و رضایت زناشویی و با پژوهش خسروی و علیزاده صحرایی (۱۳۹۰) مبنی بر رابطه مثبت تعارض در خانواده و اعتیاد به اینترنت همسو است. ارتباط منفی معنادار میان رابطه استفاده آسیب‌زا از شبکه‌ها و رابطه مادر-کودک نیز با پژوهش‌هایی که بیانگر اثر گذاری منفی اینترنت و فضای مجازی بر ارتباط میان اعضای خانواده است هماهنگ است (خسروی و علیزاده صحرایی، ۱۳۹۰؛ سواری، ۱۳۹۲؛ روبرتز و دیوید، ۲۰۱۶). نقش واسطه‌ای رضایت زناشویی و رابطه مادر-کودک در ارتباط استفاده آسیب‌زا از شبکه‌ها با مشکلات رفتاری کودکان با نظریه سیستمی در خانواده‌درمانی مطابق است. بروز نشانه‌های یک اختلال در فرد مانند یک کودک وجود اختلال در سیستم مربوط یعنی خانواده را نشان می‌دهد و همچنین اگر فردی دچار اختلال و بدکارکردی باشد کل خانواده را تحت تأثیر قرار می‌دهد (گلدنبرگ، ۱۳۹۵؛ لین و مارک، ۱۳۹۳؛ خسروی و همکاران، ۱۳۹۳) در تبیین این یافته می‌توان گفت مادری که به استفاده از شبکه‌ها اعتیاد داشته و به شکل بیمارگون و آسیب‌زا از آن‌ها استفاده می‌کند این مسئله هم بر

رضایت زناشویی و هم بر ارتباط او با فرزندش اثر می‌گذارد. اثر غیر مستقیم رضایت زناشویی بر مشکلات رفتاری از طریق نقش واسطه‌ای رابطه مادر-کودک مطابق با آن بخش از نظریه نظام‌های بوم شناختی برونفن برنر^۱ است که نشان می‌دهد رابطه زناشویی به‌طور غیرمستقیم با اثرگذاری بر رابطه مادر-کودک بر رشد و عملکرد کودک تأثیر دارد (برک، ۱۳۹۵)؛ این یافته همچنین با پژوهش قره باغی (۱۳۸۹) مبنی بر اینکه تعارض زناشویی پیش‌بینی کننده منفی رابطه والد-کودک است و همچنین با پژوهش راتکلیف و همکاران (۲۰۱۶) مبنی بر نقش واسطه‌ای رفتارهای فرزندپروری مادر در ارتباط میان کیفیت رابطه با همسر و رفتار کودک همسو است. تأیید نقش واسطه‌ای رابطه مادر-کودک میان ارتباط رضایت زناشویی با مشکلات رفتاری با آن یافته از پژوهش قره باغی (۱۳۸۹) مبنی بر عدم تأیید نقش واسطه‌ای رابطه مادر-کودک میان تعارض زناشویی و مشکلات آسیب‌شناختی عاطفی و رفتاری کودکان همسو نیست. ارتباط معنادار رضایت زناشویی با رابطه مادر کودک نیز با فرضیه سرایت (انگفر، ۱۹۸۸) مبنی بر انتقال مشکلات زناشویی به حوزه فرزندپروری هماهنگ بوده و اثر مستقیم رابطه مادر-کودک بر مشکلات رفتاری کودکان با یافته‌هایی چون پیش‌بینی‌پذیری رفتار کودک از طریق رابطه مادر-کودک (مارک و پایک^۲، ۲۰۱۷) وجود رابطه منفی میان فرزندپروری مقتدرانه با مشکلات درونی‌سازی و برونی‌سازی کودکان (شفیع‌پور، شیخی، میرزایی و احسان کاظم نژاد؛ ۱۳۹۴) و وجود رابطه مثبت میان فرزندپروری مستبدانه و سهل‌گیرانه با این مشکلات (شکوهی یکتا و همکاران؛ ۱۳۹۳) همسو است. همچنین با پژوهش خانجانی و همکاران، (۱۳۹۵) مبنی بر این که رابطه مخدوش میان مادر و کودک مانند رابطه همراه با تهدید، تحقیر و توهین بر مشکلات رفتاری کودکان اثر دارد هماهنگ است. نتایج حاصل از این پژوهش با نتیجه پژوهش پیرجلیلی و همکاران (۱۳۹۶) مبنی بر اثرگذاری شبکه‌ها بر ایجاد اختلافات زناشویی و اثر گذاری این اختلافات بر رابطه مادر و کودک و در نهایت

1. Bronfenbrenner
2. Mark & Pike

مشکلات رفتاری کودکان هماهنگ است. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت هرچقدر استفاده از شبکه‌ها سالم‌تر و صحیح‌تر باشد ارتباط میان زوجین از کیفیت بالاتری برخوردار بوده و مادر می‌تواند به نحو مطلوب‌تری به نیازهای کودک پاسخ دهد و با او رابطه بهتری برقرار کند؛ در نتیجه فرزند او نیز از سلامت روانی بیشتری برخوردار است و برعکس اگر استفاده از شبکه‌ها آسیب‌زا باشد یعنی مادر به استفاده از شبکه‌ها وابستگی داشته‌باشد و در آن‌ها به انجام رفتارهای پرخطر مانند خودافشایی، پنهان‌کاری از همسر، ارتباط با جنس مخالف و برقراری روابط فرازنشویی پردازد، در رابطه میان زوجین تعارض ایجاد شده و سبب می‌شود مادر از زندگی زناشویی خود رضایت کافی نداشته‌باشد سپس این نارضایتی و تعارض به رفتارهای فرزندپروری او نیز انتقال یافته و مادر نمی‌تواند با فرزند خود رابطه مطلوبی برقرار کند در نتیجه این مسئله به بروز مشکلات رفتاری در کودک منجر می‌شود. از جمله محدودیت‌های این پژوهش استفاده از شیوه نمونه‌گیری در دسترس و استفاده از ابزار پرسشنامه‌ی خود گزارش‌دهی است. بررسی نقش ویژگی‌های شخصیتی مادران در ارتباط با استفاده‌ی آسیب‌زا از شبکه‌ها، بررسی استفاده آسیب‌زا از شبکه‌ها در مردان و همچنین مطالعه استفاده آسیب‌زا به‌طور عمیق و با روش پژوهش کیفی از جمله پیشنهادهای پژوهش حاضر است.

منابع

- ابارشی، زهره؛ طهماسیان، کارینه و مظاهری، محمدعلی. (۱۳۸۹). تأثیر آموزش برنامه ارتقای رشد روانی اجتماعی کودک از طریق بهبود تعامل مادر-کودک بر خودآزمایی والدگری و رابطه مادر-کودک زیر ۳ سال. فصلنامه علمی-پژوهشی در سلامت روانشناختی، ۳(۳): ۴۹-۵۷.
- افشاری، معصومه؛ میرزایی، مریم؛ کنگاوری، مهدی و افشاری، مریم. (۱۳۹۴). تجربیات دانشجویان از پیامدهای شبکه اجتماعی: یک مطالعه کیفی. مجله تحقیقات کیفی در علوم سلامت، ۴(۳): ۲۶۵-۲۵۶.
- برک، لورا. (۱۳۹۵). روانشناسی رشد. جلد اول، چاپ سی و سوم، ترجمه یحیی سید محمدی، تهران: نشر ارسباران.
- بیدی، فاطمه و کارشکی، حسین. (۱۳۹۴). اعتیاد به اینترنت. چاپ دوم، تهران: انتشارات آوای نور.
- پیرجلیلی، زهرا؛ مهدوی، سید محمد صادق و ازکیا، مصطفی. (۱۳۹۶). آسیب‌شناسی تاثیر شبکه اجتماعی تلگرام بر روابط خانوادگی زوجین (شهر تهران سال ۱۳۹۵). بررسی مسائل اجتماعی ایران، ۹(۱): ۶۹-۹۰.
- توسلی، افسانه و جلالوند، انسیه. (۱۳۹۴). استفاده از اینترنت و تمایل به خود اظهاری (مطالعه موردی دانشجویان دختر یکی از دانشگاه‌های شهر تهران). مطالعات اجتماعی روان شناختی زنان، ۱۳(۴): ۹۵-۱۲۲.
- حقیقی، ماه منیر و خلیل زاده، رحیم. (۱۳۹۰). بررسی ارتباط بین رضایت زناشویی و سبک‌های فرزند پروری. دو ماهنامه دانشکده پرستاری و مامایی ارومیه، ۱۰(۱): ۲۱-۲۵.
- خانجانی، زینب؛ پیمان‌نیا، بهرام و هاشمی، تورج. (۱۳۹۵). پیش‌بینی کیفیت تعامل مادر-کودک با انواع اختلالات اضطرابی در کودکان دبستانی با توجه به ویژگی‌های فرهنگی مادران ایرانی. اندیشه های نوین تربیتی، ۱۲(۲): ۲۳۹-۲۶۰. خسروی، زهره و علیزاده صحرائی،

- ام هانی. (۱۳۹۰). رابطه اعتیاد به اینترنت با عملکرد خانواده و سلامت روان در دانش آموزان. *مجله مطالعات روانشناسی تربیتی*، ۸(۱۴)، ۵۹-۸۲.
- خسروی، زهره؛ ناهیدپور، فرزانه و خاقانی فرد، میترا. (۱۳۹۳). الگوی ساختاری ارتباط مشکلات عاطفی-روانی-رفتاری در خانواده اصلی با رضایت زناشویی زنان. *مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان*، ۱۲(۳): ۴۴-۵۰.
- دهشیری، غلامرضا و موسوی، سیده فاطمه. (۱۳۹۵). خصوصیات روان‌سنجی نسخه فارسی مقیاس سنجش رابطه بین زوجین. *خانواده پژوهی*، ۱۲(۱): ۱۴۱-۱۵۴.
- زارع، بیژن و صفیاری جعفرآباد، هاجر. (۱۳۹۳). مطالعه رابطه عوامل مؤثر بر میزان رضایت از زندگی زناشویی در میان زنان و مردان متأهل شهر تهران. *مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان*، ۱۳(۱): ۱۱۱-۱۴۰.
- زندوانیان، احمد و زین العابدینی، زهره. (۱۳۹۵). رابطه سواد رایانه‌ای و تجربه شبکه‌های اجتماعی مجازی در دانشجویان دختر دانشگاه یزد. *نامه آموزش عالی*، ۹(۳۳): ۶۳-۸۱.
- سواری، کریم. (۱۳۹۲). بررسی رابطه سلامت روان و روابط خانوادگی با اعتیاد به تلفن همراه. *پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی*، ۳(۱۰): ۱۱-۳.
- شفیع پور، سیده زهرا؛ شیخی، علی؛ میرزایی، مهشید و احسان کاظم نژاد، لیلی. (۱۳۹۴). سبک‌های فرزندپروری و ارتباط آن با مشکلات رفتاری کودکان. *پرستاری و مامایی جامع نگر*، ۲۵(۷۶): ۴۹-۵۳.
- شکوهی یکتا، محسن؛ پرند، اکرم و اکبری زردخانه، سعید. (۱۳۹۳). اثربخشی آموزش مهارت حل مسئله بر استرس و سبک فرزندپروری والدین. *روانشناسی تحولی: روانشناسان ایرانی*، ۱۲(۴۵): ۳-۶.
- قره‌باغی، فاطمه و آگیلار وفایی، مریم. (۱۳۸۸). ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه توانایی‌ها و مشکلات در نمونه کودکان ایرانی. *مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران*، ۱۵(۳): ۱۲۳-۲۴۱.

- قره باغی، فاطمه. (۱۳۸۹). نقش تعارض زناشویی و رابطه والدین با کودک در نشانه‌های آسیب شناختی عاطفی و رفتاری کودک. *پژوهش‌های روانشناختی*، ۱۳(۱): ۹۰-۱۰۲.
- کمال‌جو، علی؛ نریمانی، محمد؛ عطادخت، اکبر و ابوالقاسمی، عباس. (۱۳۹۵). مدل‌یابی علی تأثیرات هوش معنوی و اخلاقی بر روابط فرازناشویی با واسطه‌های شبکه‌های مجازی و رضایت زناشویی. *پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی*، ۶(۲۴): ۵۴-۶۶.
- گلدنبرگ، ایرنه. (۱۳۹۵). *خانواده درمانی*. ترجمه حمیدرضا حسین شاهی براوتی، سیامک نقشبندی و الهام ارجمندی. تهران: نشر روان.
- لاتگ، لین و یانگ، مارک. (۱۳۹۳). *مشاوره و درمان مسائل زن و شوهری*. ترجمه علی محمد نظری، جواد خدادادی، مسعود اسدی، کبری ناموران و حسین صاحب‌دل. تهران: انتشارات آوای نور.
- مهدی‌زاده، سید محمد و اتابک، محمد. (۱۳۹۵). استفاده از شبکه‌های اجتماعی و شکل‌گیری فرهنگ جوانی در جوانان تهرانی کاربر فیس بوک. *مطالعات فرهنگ-ارتباطات*، ۱۷(۳۴): ۱۰۴-۱۳۷.
- نیرومند، لیلا و ذهابی، شایسته. (۱۳۹۴). بررسی عوامل موثر بر میزان حضور زنان در شبکه‌های اجتماعی مجازی مورد مطالعه: زنان ساکن شهر - تهران. *مطالعات رسانه‌ای*، ۱۰(۲۸): ۵۳-۶۶.
- همتی، رضا؛ حاجیلری، آمنه و اصلانی، شهناز. (۱۳۹۵). دانشجویان دختر و تجربه فیس بوک: یک پژوهش کیفی. *فرهنگ در دانشگاه اسلامی*، ۶(۱): ۴۶-۷۲.
- یوسف‌وند، سامان؛ محمدی مزینانی، آتوسا و خدایاری مطلق، صفیه. (۱۳۹۵). مطالعه کیفی اهداف و انگیزه دانشجویان از تشکیل گروه در شبکه اجتماعی مجازی تلگرام. *دوفصلنامه تخصصی جستارهای اجتماعی*، ۱(۳): ۸-۲۴.

Abarashi, Z., Tahmassian, K., Mazaheri, M. A., Panaghi, L., and Mansoori, N. (2014). Parental self-efficacy as a determining factor in healthy mother-child

- interaction: a pilot study in Iran. *Iranian journal of psychiatry and behavioral sciences*, 8(1): 19. (Text in Persian).
- Afshari, M., Mirzayi, M., Kangavari, M., and Afshari, M. (2015). Experiences of students of social networks consequences: A qualitative study. *Qualitative researches in health science*, 4 (3) : 256-265. (Text in Persian)
- Aljomaa, S. S., Qudah, M. F. A., Albursan, I. S., Bakhiet, S. F., and Abduljabbar, A. S. (2016). Smartphone addiction among university students in the light of some variables. *Computers in Human Behavior*, 61, 155-164.
- Berk, L. (2017). *Development through the lifespan*. Pearson Education India. (Text in Persian)
- Bidi, F., Karshki, H. (2014). *Internet Addiction*. Second edition. Tehran. Avaye noor publication. (Text in Persian)
- Błachnio, A., Przepiorka, A., Boruch, W., and Bałakier, E. (2016). Self-presentation styles, privacy, and loneliness as predictors of Facebook use in young people. *Personality and Individual Differences*, 94, 26-31.
- Burke, M. (2012). *Reading, writing, relationships: The impact of social network sites on relationships and well-being*. Doctoral dissertation, Carnegie Mellon University.
- Clayton, R. B., Nagurney, A., and Smith, J. R. (2013). Cheating, breakup, and divorce: Is Facebook use to blame?. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 16(10): 717-720.
- Cravens, J. D., Leckie, K. R., and Whiting, J. B. (2013). Facebook infidelity: When poking becomes problematic. *Contemporary Family Therapy*, 35(1): 74-90.
- Dehshiri, G. R., and Mousavi, S. (2016). Psychometric properties of the Persian version of the relationship assessment scale among couples. *Family research*, 12(1): 141-154 (Text in Persian).
- Drouin, M., Miller, D. A., and Dibble, J. L. (2014). Ignore your partners' current Facebook friends; beware the ones they add!. *Computers in Human Behavior*, 35, 483-488.
- Engfer, A. (1988). The interrelatedness of marriage and the mother-child relationship. *Relationships within families: Mutual influences*, 104-118.
- Fox, J., Osborn, J. L., and Warber, K. M. (2014). Relational dialectics and social networking sites: The role of Facebook in romantic relationship escalation, maintenance, conflict, and dissolution. *Computers in Human Behavior*, 35, 527-534.
- Gharebaghi, F., and Agilarvafai, M. (2009). Psychometric properties of strengths and difficulties in Iranian Children sample. *Clinical psychology and psychometry of Iran*, (3) 15: 231-241 (Text in Persian).
- Gharebaghi, F. (2010). Marital discords and parent relationship with child in emotional and behavioral pathology symptoms. *Psychological researches*, 13 (1): 90-102 (Text in Persian).

- Goldenberg, H., and Goldenberg, I. (2012). *Family therapy: An overview*. Cengage learning. (Text in Persian).
- Griffiths, M. D. (2013). Social networking addiction: Emerging themes and issues. *Journal of Addiction Research & Therapy*, 4(5).
- Hemmati, R., Hajilari, A., and Aslani, sh. (2016). Girl students and facebook experiences. a qualitifi research, *Culture in Islamic university*, 6 (1): 42-72 (Text in Persian).
- Haghighi, M., and Khalilzadeh, R. (2012). A survey on relationship between marital satisfaction and parenting styles. *The Journal of Urmia Nursing and Midwifery Faculty*, 10(1): 21-26 (Text in Persian).
- Kamaljoo, A., Narimani, M., Atadokht, A., and Abolghasemi, A. (2016). Modeling of casual effects of spiritual and moral quotient with mediator role of social networks and marital satisfaction, *Psychological researches*, 6 (24):54-66 (Text in Persian).
- Khanjani, Z., Peymannia, B., Hashemi, T., and Aghagolzadeh, M. (2014). Relationship between the quality of mother-child interaction, separation anxiety and school Phobia in children. *The Journal of Urmia University of Medical Sciences*, 25(3): 231-240. (Text in Persian).
- Khosravi, Z., and Alizadeh Sahraie, A. (2011). The relationship between internet addiction and family functioning and mental health in students. *Journal of Educational Psychology*, 14, 59-80. (Text in Persian).
- Khosravi, Z., Nahidpour, F., and Khaghani Fard, M. (2014). Structural pattern of relationship between emotional-psychological-Behavioral problems in main family with marital satisfaction in women. *Women's Studies Social and psychological*. 12 (3):44-59 (Text in Persian).
- Lin, L., and Mark, Y. (2014). *Marital counseling and therapy*. Translated by: A.M Nazari,, J.Khodadadi., and M. Asadi. Second Edition. Tehhran: Avaye noor.
- Mahdizadeh, M., and Atabak, M. (2016). Facebook and culture of youth. *Culture-Relationship studies*, 17 (34): 104-137 (Text in Persian).
- Mark, K. M., and Pike, A. (2017). Links between marital quality, the mother-child relationship and child behavior: A multi-level modeling approach. *International Journal of Behavioral Development*, 41(2): 285-294.
- McDaniel, B. T., Drouin, M., and Cravens, J. D. (2017). Do you have anything to hide? Infidelity-related behaviors on social media sites and marital satisfaction. *Computers in human behavior*, 66, 88-95.
- Niroomand, L., and Zahabi, S. (2014). Effective factors on the presence level of tehran women in networks social of virtual. *Media Studies*, 10(28):53-66 (Text in Persian).
- Northrup, J., and Smith, J. (2016). Effects of Facebook maintenance behaviors on partners' experience of love. *Contemporary Family Therapy*, 38(2): 245-253.
- Parks, P. J. (2011). *Online Social Networking*. ReferencePoint Press.

- Pianta, R. C. (1992). *Measures Developed*. Ph.D.- Curry School of Education. <http://curry.virginia.edu/about/directory/Robert-c.-pianta/measures>.
- Pirjalili, Z., Mahdavi, S., and Azkia, M. (2018). Pathology of Telegram social networks on family relationships of couples. *Survey of Iran social issues*, 9 (1): 69-90 (Text in Persian).
- Quay, H.C., and Peterson, D.R. (1987). *Manual for the Revised Behavior Problem Checklist*. Miami University; Quay & Peterson.
- Ratcliffe, G. C., Norton, A. M., and Durtschi, J. A. (2016). Early romantic relationships linked with improved child behavior 8 years later. *Journal of Family Issues*, 37(5): 717-735.
- Ridgway, J. L., and Clayton, R. B. (2016). Instagram unfiltered: Exploring associations of body image satisfaction, Instagram# selfie posting, and negative romantic relationship outcomes. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 19(1): 2-7.
- Roberts, J. A., and David, M. E. (2016). My life has become a major distraction from my cell phone: Partner phubbing and relationship satisfaction among romantic partners. *Computers in Human Behavior*, 54, 134-141.
- Savari, K. (2013). The relationship between mental health with addiction to mobile phones. *Social psychology researches*, 3 (10):3-11 (Text in Persian).
- Shafi-Pour, S. Z., Sheikhi, A., Mirzaee, M., and Kazemnejad-Lili, E. (2015). Parenting styles and its relationship with behavioral problems in children. *Holistic Nursing And Midwifry Journal*, 3(3): 59-73 (Text in Persian).
- Shokoohi Yekta, M., and Parand, A. (2005). Behavioral disorders in children and adolescents. *Tehran: Teymourzadeh company*, 12 (45):75-77 (Text in Persian).
- Tang, C. S. K., and Koh, Y. Y. W. (2017). Online social networking addiction among college students in Singapore: Comorbidity with behavioral addiction and affective disorder. *Asian journal of psychiatry*, 25, 175-178.
- Tavasoli, A., and Jalalvand, A. (2015). Using Internet and Interest to self disclosure (A case study of one of Tehran Universities), *Women's studies social and psychological*, 13 (4): 95-122.
- Valenzuela, S., Halpern, D., and Katz, J. E. (2014). Social network sites, marriage well-being and divorce: Survey and state-level evidence from the United States. *Computers in Human Behavior*, 36, 94-101.
- Young, K. S., and De Abreu, C. N. (2010). *Internet addiction: A handbook and guide to evaluation and treatment*. John Wiley & Sons.
- Yousefvand, S., Mohammadi Mazinani, A., and Khodayari Motlagh, S. (2016). A qualitative study of Telegram groups. *social researches*, 1 (3): 8-24 (Text in Persian).
- Zandvanian, A., and Zeinolabedini, Z. (2016) The relationship between computer education and social network sites in students. *Yazd university*, 9 (33): 63-81 (Text in Persian)

Zare, B., and Safaiari Jafarabadi, H. (2014). Study of relationship of effective factors on life satisfaction in married men and women. *Women's Studies Sociological and psychological*, 13 (1): 111-140 (Text in Persian).

Investigating the Relationship between Mothers Use of Social Networks and Behavioral Disorders in their Children

Mahya Yarigaravesh^{1*}
Farideh Ameri²
Azam Farah bidjari³
Gholamreza Dehshiri⁴

Abstract

Today, Social networks have provided their users with new chance of connecting with people with easy and instant communication tools. Despite their benefits, they may harm their users in different ways. In present study, the relationship between harmful use of these social media by mothers and their marital satisfaction, maternal bond with children as well as behavioral disorders of their children was investigated. For this purpose, 323 mothers with pre-school children were selected by convenience sampling. Data was collected using prepared Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ), Relationship Assessment Scale (RAS) and Child-Parent Relationship Scale. The findings of the research showed that harmful use of SN has negative and meaningful relationship with marital satisfaction. Besides, there is a negative and significant relationship between use of SN and mother-child relationship. On the other hand, marital satisfaction has a direct and significant relationship with mother-child relationship and mother-child relationship has a negative and significant relationship with children's behavioral disorders. No significant relationship was found between use of SN and children's behavioral problems. According to results, harmful use of SN can reduce marital satisfaction, which leads to decrease in mother-child relationship quality and consequently behavioral disorders in children.

1 PhD student of Psychology, Alzahra University.

* Corresponding Author: mahyayarigar@yahoo.com

2 Assistant Professor of Psychology, Alzahra University.

3 Assistant Professor of Psychology, Alzahra University.

4 Associate Professor of Psychology, Alzahra University.

Submit Date: 2018/4/5

Accept Date: 2019/4/30

(DOI): 10.22051/JWSPS.2019.19849.1698

Keywords

Mothers, Harmful Use, Social Networks, Marital Satisfaction, Behavioral Disorders.